

Maria Sobieszczyk, Katarzyna Wojciechowska
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Praktyki pedagogiczne drogą do mistrzostwa w zawodzie nauczyciela

Artykuł jest próbą zaprezentowania drogi dochodzenia do mistrzostwa w zawodzie nauczyciela. Jednym z elementów tej drogi jest realizacja praktyk pedagogicznych przez studentów pedagogiki wczesnoszkolnej i przedszkolnej. Właśnie one dają im szansę na uczestniczenie w różnych sytuacjach edukacyjnych w szkole i przedszkolu. Autorki próbują ponadto wskazać na rolę nauczyciela akademickiego oraz nauczyciela-opiekuna praktykanta w placówce. Czytelnik znajdzie w prezentowanym tekście także propozycje rozwiązań związanych z organizacją praktyk.

Słowa kluczowe: pedagogika wczesnoszkolna, mistrzostwo pedagogiczne, plan praktyk, praktyki pedagogiczne, profesjonalny nauczyciel

Wprowadzenie

Kompetentne pełnienie roli zawodowej w jakiegokolwiek profesji wymaga od człowieka wiedzy, umiejętności praktycznych, a także określonych predyspozycji. Istotne znaczenie ma ich jakość w przypadku zawodu nauczyciela. Celem opracowania jest namysł nad drogą dochodzenia do mistrzostwa w zawodzie przyszłych nauczycieli wczesniej edukacji. Struktura opracowanego tekstu przeprowadza czytelnika przez koncepcje kształcenia kandydatów do zawodu nauczyciela, by następnie pokazać typowe rozwiązania praktyczne, jak też innowacyjne i autorskie projekty. Ponadto w tekście zamieszczono cele praktyk, funkcje i charakterystykę sylwetki opiekuna praktyk oraz warunki prowadzenia wysokiej jakości praktyk.

Powszechnie wiadomo, że zawód nauczyciela nie należy do łatwych, ale może dać wiele satysfakcji, dlatego przygotowanie kandydatów do jego wykonywania to między innymi wyposażanie ich w odpowiednie kompetencje poznawcze, sprawnościowe i społeczno-moralne (Milerski, Śliwerski, 2000, s. 106). W uniwersyteckim kształceniu nauczycieli, a nauczycieli wczesniej edukacji w szczególności, nie należy zaniedbywać także kompetencji psychologicznych, do których zdaniem I. Grzegorzewskiej można zaliczyć:

- kompetencje komunikacyjne warunkujące skuteczne porozumiewanie się z ludźmi, a z uczniami w szczególności;

- umiejętność uważnego obserwowania dzieci i odkrywanie znaczenia ich zachowania;
- elastyczność zachowania;
- pozytywne nastawienie do ludzi i świata;
- rozpoznawanie zachowań, które sygnalizują problem;
- zdolność motywowania uczniów do nauki;
- umiejętność budowania zgranego zespołu z przypadkowej grupy dzieci;
- kompetencje osobiste w zakresie zdolności kontrolowania stresu;
- umiejętność psychicznego przygotowania się do zajęć (Grzegorzewska, 2004, s. 281).

Proces stawania się nauczycielem rozpoczyna się w momencie podjęcia decyzji związanej z wyborem takiego właśnie kierunku studiów. W tym procesie istotną rolę odgrywa integrowanie wiedzy i doświadczenia – zarówno własnego, jak i innych uczestników interakcji edukacyjnych (Czerepaniak-Walczak, 2006, s. 192).

P. Freire wymienia sześć zasad ukierunkowujących kształcenie nauczycieli:

1. Kształcenie przekonania o własnym sprawstwie w procesie wychowawczo-dydaktycznym. Nauczyciel tworzy i przekształca swoją praktykę.
2. Na etapie przygotowania do zawodu przyszły nauczyciel zdobywa narzędzia do zmiany własnej praktyki, opartej na krytycznej refleksji, nie na rutynowych, codziennych działaniach.
3. W procesie kształcenia wiele miejsca zajmuje uczenie się, jak się uczyć. Nauczyciel nabywa przekonanie i odczuwa potrzebę ustawicznego doskonalenia się.
4. Przygotowanie nauczyciela pod względem znajomości metodologii nauk o edukacji, gdyż kierując procesem uczenia się innych, nauczyciel powinien znać proces odkrywania i tworzenia wiedzy.
5. Od jakości kształcenia nauczycieli, od jego kompetencji, otwartości, krytycyzmu, odwagi zależy kondycja edukacji i kompetencje wychowanków.
6. Skupienie edukacji nauczycielskiej wokół następujących osi:
  - „wizja szkoły jest źródłem nowych pedagogicznych projektów;
  - wiedza o warunkach zmienności zachowań ludzkich i uczenia się jest podstawą kompetencji pedagogicznych;
  - umiejętności badawcze to podstawa badania własnej praktyki w celu integrowania poznania i zmiany;
  - odkrywanie właściwości uczniów i środowiska, w jakim funkcjonuje szkoła, jest źródłem adekwatnej wiedzy o warunkach własnej pracy i możliwościach jej zmiany” (za: Czerepaniak-Walczak, 2006, s. 193).

Pomocą w uzyskaniu tych walorów powinny być, obok różnorodnych zajęć na uczelni, realizowane przez studentów praktyki, które są dużą szansą sprawdzenia faktycznych predyspozycji kandydata do tego zawodu. A.T. Pearson uważa, że praktyka jest przede wszystkim autentycznym poznaniem i szczególnym odkrywaniem. Nie musi stanowić ostatniego ogniwa procesu poznania, może być wręcz na jego początku. Według wspomnianego autora praktyka jest działalnością podmiotowo specyficzną, zależną od „refleksyjnego praktyka”. Natomiast „refleksyjny nauczyciel” to taki, który „postawiony wobec sytuacji problemowej umie się z nią uporać przez uruchomienie swojej wiedzy i doświadczenia” (Pearson, 1995, s. 37-49).

Realizacja praktyk pedagogicznych przez przyszłych nauczycieli wczesnej edukacji daje im szansę na uczestniczenie w różnych sytuacjach edukacyjnych w szkole i przedszkolu. Dzięki temu mogą sprawdzić wartość koncepcji teoretycznych poznanych podczas zajęć na uczelni, jak również własnych planów działania w obszarze dydaktycznym, wychowawczym i opiekuńczym. Rolą praktyk jest także wyrabianie u studentów pewności siebie, odwagi do przedstawiania ciekawych rozwiązań metodycznych. Na związek teorii i praktyki w kształceniu przyszłych nauczycieli zwraca uwagę wielu autorów. M. Łobocki uważał, że „praktycy ufający wyłącznie własnej spekulacji myślowej przyczyniają się do utrwalania jałowych i nikomu niepotrzebnych teorii” (1998, s. 48).

Wybrane koncepcje przygotowania kandydatów do zawodu nauczyciela

Na konieczność uwzględnienia w praktyce pedagogicznej koncepcji kształcenia kandydatów do zawodu nauczyciela zwróciła uwagę K. Żuchelkowska (2012, s. 66-69). Podkreśliła znaczenie dwóch koncepcji. Są to:

1. Koncepcja refleksyjnej praktyki Donalda Schona,
2. Koncepcja kształcenia przez praktykę Delli Fischa.

Koncepcja refleksyjnej praktyki Schona oparta jest na takim rozumieniu refleksji, dzięki której w procesie kształcenia ważne stają się wykraczanie poza analityczne, wyłącznie racjonalne, ukierunkowane na procesy intelektualne, podejście do uczenia się (Kopczyńska, 2008, s. 103) i podążanie w kierunku ustawicznego namysłu, rozważania czegoś, dociekania, ważenia problemu, jego różnych stron (Kwiatkowska, 2008, s. 64).

W wyniku analizy prowadzonych badań, Schon wysunął wniosek, że o powodzeniu profesjonalnego działania nauczyciela decyduje nie tylko umiejętność zastosowania wiedzy teoretycznej w praktyce, ale też zdolność do prowadzenia, zarówno w trakcie działania praktycznego, jak i po jego ukończeniu, szczególnego rodzaju refleksji, którą nazwał odpowiednio „refleksją – w – działaniu” i „refleksją – nad – działaniem” (Gołębiak, 2002, s. 16). Oba aspekty dokonywania refleksji wskazują, że w trakcie rozwiązywania problemów lub zadań, niezbędna jest wiedza umożliwiająca świadomy, racjonalny wybór strategii oraz intuicja, twórcza interpretacja, będąca rezultatem nieświadomych procesów w trakcie dziejących się zdarzeń (Kopczyńska, 2008, s. 103). Niemożliwe staje się zatem rutynowe działanie nauczyciela, gdyż pracę jego cechuje unikatowość i różnorodność okoliczności edukacyjnych, w których to pojawia się refleksja jako sposób rozwiązania problemów i radzenia sobie z różnymi sytuacjami. Choć ważna jest rola teorii w praktyce, to w koncepcji Schona nauczyciel to nie racjonalny technokrata przekładający teorię na praktykę, ale refleksyjny praktyk, który poprzez namysł nad działaniem w oryginalny sposób interpretuje, rozumie i modyfikuje określone działania (Kwiatkowska, 2008, s. 68).

Działania pedagogiczne nauczyciela w tym aspekcie mają wymiar wiedzytwórczy, gdyż nauczyciel znajduje się w sytuacjach nowych, niestandardowych, które pozwalają mu na zastanowienie się nad jakością, wartością i efektywnością stosowanej praktyki. Jest to podstawa do tworzenia nowej wiedzy na bazie osobistych doświadczeń nauczyciela, czyli indywidualnych rozwiązań i tez odnoszących się do różnych aspektów procesu edukacji.

R. Leppert charakteryzuje tego typu nauczyciela jako:

(...) osobę, która w pełnionej przez siebie roli myśli o tym, co aktualnie robi. Poddaje również refleksji swe funkcjonowanie, koncentrując uwagę na strukturze własnych przekonań, określających sposób jego myślenia i działania. Studiuje on swój „warsztat” pracy, przyjmowane założenia i osiągnięte rezultaty, analizuje doświadczenia, wprowadza zmiany w sposobie bycia nauczycielem (Leppert, 1998, s. 219).

Trzeba pamiętać, że zdolność do refleksji jest cechą indywidualną i zależną od posiadanej przez nauczyciela wiedzy i zasobu pojęć. Zależność możliwości dostrzegania różnych rozwiązań i zasób wiedzy oraz osobisty potencjał intelektualny są tutaj jednoznaczne.

W koncepcji kształcenia przez praktykę D. Fish, zwanej też profesjonalnym artystem, skomplikowane czynności nauczyciela oscylują między nauką i sztuką, czyli regułami, zasadami, powtarzalnymi procesami i planowaniem a spontanicznością, improwizacją, negocjowaniem nowych znaczeń, nowym ujmowaniem poglądów i interpretacji. Fish rozróżnia „uczenie się z praktyki” oraz „uczenie się przez praktykę”. Zasada uczenia się z praktyki polega na obserwowaniu pracy innych, w związku z tym nie jest zbyt efektywna w kształceniu przyszłych nauczycieli. Opiera się na naśladowaniu, odwzorowywaniu cudzych schematów postępowania, bez poddawania ich osobistej refleksji. Uczenie się poprzez praktykę pozwala na dokonywanie autorefleksji związanej z własnym, praktycznym działaniem. Pozwala też wyciągnąć wnioski z doświadczenia i doskonalić kompetencje zawodowe.

Instrumentarium stosowane podczas odbywania praktyk

Rozwijaniu postaw refleksyjnych kandydatów na nauczycieli służy instrumentarium stosowane podczas odbywania praktyk zawodowych. Jest to przede wszystkim systematyczne prowadzenie dokumentacji, w tym dziennika praktyk, w którym studenci zamieszczają między innymi: informacje o programie i pakiecie edukacyjnym, opisują i komentują organizację przestrzeni edukacyjnej, zamieszczają dokumentację pracy placówki i nauczyciela – wychowawcy, sprawozdania z obserwowanych zajęć wraz z komentarzem krytycznym, scenariusze i autoewaluację własnych zajęć prowadzonych w ramach praktyk. Oprócz dokumentacji studenci-praktykanci mają możliwość dyskusowania z innymi studentami oraz z opiekunem praktyk z ramienia uczelni i nauczycielem w placówce oraz przygotowują raport z przebiegu praktyki i własne propozycje zmiany, modyfikacji. Działania te sprzyjają bogaceniu warsztatu przyszłego nauczyciela praktyka oraz refleksji nad działaniem, namysłowi nad praktyką. W procesie tym można wyróżnić kilka zależności:

Im doświadczenie jakiegoś zdarzenia wywołuje u studenta bogatszy zasób implikacji, tym jego efekt edukacyjny jest wyższy. (...)

Im student wykazuje większą chęć i gotowość do głośnego myślenia o przeżytym doświadczeniu, tym więcej znaczeń w nim odkryje. (...)

Im więcej różnic dostrzeże student między tym, co mu było dane w postaci idei, strategii, zasad podczas przygotowania do praktyki, tym lepiej dla efektów kształcenia. (...)

Im bardziej świadomie student wydobywa na jaw to, o czym myślał, jak w konkretnych sytuacjach reagował, czego oczekiwał, a z czym się rzeczywiście spotkał, tym bogatszy będzie rezultat przeżytego doświadczenia. (...)

Im bardziej wnikliwie student obserwuje siebie, tym bogatszy i wnikliwszy jest rezultat jego poznania. (...)

Im student bardziej świadomy własnych decyzji i potrafi wskazać na ich uzasadnienie teoretyczne, tym bardziej świadomy jest kwalifikacji, które zdobywa (Kwiatkowska, 1997, s. 165-166, za: Żuchelkowska, 2012, s. 68).

Przygotowanie do zawodu nauczyciela obejmuje zatem zakres daleko wykraczający poza ramy nabywania określonych kompetencji związanych z warsztatem pracy nauczyciela. Często jego cechy osobowe są równie istotne w procesie wychowawczo-dydaktycznym małego dziecka jak jego kwalifikacje. Proces stawania się nauczycielem jest długi i opiera się w dużej mierze na zdobywaniu, gromadzeniu doświadczeń i refleksji z nimi związanej. P. Freire stwierdza, że nikt nie rodzi się nauczycielem, nauczycielem można się stawać. Jest to droga, na której przyszły nauczyciel spotyka wiele osób, przeżywa różne sytuacje dydaktyczne i tzw. życiowe, które poddane namysłowi, autorefleksji pozwolą odpowiedzieć na pytanie: *kim jestem, kim chcę być, jakim chcę być nauczycielem?* Odpowiedzi należy szukać w refleksji nad praktyką, nie ma bowiem szans, aby nauczyć się zawodu z książek. Problemy, na które nauczyciel napotyka na swojej drodze zawodowej, nie znajdują rozwiązania w literaturze, dlatego roli nauczyciela należy uczyć się przede wszystkim praktycznie (Wojciechowska, 2013, s. 123).

To dzięki możliwości realizacji praktyk student może skonfrontować wiedzę teoretyczną uzyskaną podczas zajęć na uczelni i to dzięki nim może wypracowywać własny model czy wzór nauczyciela oraz ocenić, czy znajduje się na właściwej drodze zawodowej.

Praktyki jako nieodzowny element przygotowania zawodowego przyszłych nauczycieli pełnią istotne funkcje. J. Kuźma wskazuje na następujące:

- innowacyjną, która polega na pełnieniu przez studentów roli badacza samodzielności studentów w odkrywaniu nowej wiedzy, zjawisk i procesów, a także na wprowadzaniu innowacji oraz kształtowaniu postawy nowatorskiej;
- refleksyjną, która odnosi się do rozważania i analizowania własnej roli i miejsca w przyszłym zawodzie, stosunku do wychowanków oraz autorefleksji nad uzyskaną wiedzą podczas studiów i zdobytym doświadczeniem podczas praktyk pedagogicznych;
- adaptacyjną, która związana jest ze stopniowym wdrażaniem do zawodu nauczyciela, a jej początek sięga czasu wyboru zawodu i studiów, trwa w okresie studiowania, który jest przygotowaniem do ustawicznego kształcenia, samodoskonalenia, by po studiach absolwent umiał podjąć samodzielną pracę i zaadaptował się do nowego środowiska szkolnego i różnorodnych obowiązków (Kuźma, 2002, s. 9).

Tak więc praktyka nauczycielska w czasie studiów to nie tylko obserwacja „dobrych” wzorów dla ich ewentualnej aplikacji, ale uczenie się poprzez praktykę. Jego najistotniejsze elementy to: wychodzenie poza zastane wzorce i ramy, nauka przez działanie oraz stałe rozwijanie i pogłębianie własnej kompetencji i to w dialogu z innymi (Gołębiak, 1998, s. 163).

Przykłady dobrych praktyk

Korzystając z licznych doświadczeń L. Pawelskiego (2014, s. 205-206) zdobytych przez niego podczas staży zagranicznych w Belgii, Szwajcarii i we Francji, można zaproponować innowacyjne formy przebiegu praktyk, obligujące studenta do samodzielnej, twórczej pracy. Pierwszą propozycją jest przeprowadzenie przez praktykanta badań nad niewielkim wycinkowym problemem dydaktycznym lub wychowawczym oraz próba jego opracowania i nakreślenia działań naprawczych. Student miałby okazję wykorzystać w autentycznych warunkach wiedzę metodologiczną do dokonywania diagnozy i ewaluacji działań dydaktycznych i wychowawczych. Postępowanie, metodologicznie usytuowane w teorii pedagogicznej, sprzyjać będzie wyzwalaniu aktywności studenta w kierunku projektowania ciekawych, nowatorskich rozwiązań metodycznych. Inne zadanie, które mobilizowałoby praktykanta do szerokiego przestudiowania i znajomości współczesnych kierunków i najnowszych wyników badań pedagogicznych, może polegać na prowadzeniu części szkoleniowej rady pedagogicznej. Student w formie prezentacji multimedialnej przedstawiłby najnowsze osiągnięcia nauki w określonej dziedzinie, a nauczyciele mieliby okazję „odświeżyć” wiedzę akademicką. Kolejnym elementem nowatorskim może być wystąpienie studenta-praktykanta na zebraniu z rodzicami i zaprezentowanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie spraw wychowawczych. Rola wspólnego działania na rzecz organizowania dziecku jak najlepszych warunków rozwojowych zyskuje ostatnio wiele miejsca zarówno w publikacjach naukowych, jak i popularnych. Studenci w bezpośrednim kontakcie z rodzicami mieliby okazję do wymiany zdań, dyskusji problemowej, udzielania odpowiedzi na nurtujące rodziców problemy wychowawcze, zyskując tym doświadczenie i możliwość wycucia specyfiki pracy i współpracy z rodzicami. Inne zadanie, obok poszerzania wiedzy i doświadczeń pedagogicznych kandydata na nauczyciela, rozbudzi w nim poczucie odpowiedzialności za powierzonych jego opiece wychowanków. Mowa tu o zorganizowaniu jednodniowej wycieczki. Ze względu na przepisy organizowania wycieczek całą pracę studenta pilotowałby i towarzyszył mu nauczyciel-opiekun praktykanta. Działania podejmowane przez studenta w ramach przygotowania, zorganizowania i zrealizowania wycieczki oraz refleksja nad jej przebiegiem przyczynią się do głębokiego zrozumienia roli wycieczki w procesie wszechstronnego rozwoju dziecka. Ważne jest także to, że student zdobędzie szczegółową wiedzę w zakresie przepisów, zasad bhp i innych czynności towarzyszących organizowaniu wycieczek, co ułatwi mu przyszłe działania i pozwoli na uniknięcie ewentualnych błędów. Równie pozytywne skutki może przynieść adeptowi samodzielne przygotowanie różnorodnych imprez, uroczystości i festynów o różnym zasięgu, organizowanych w placówce lub w najbliższym środowisku lokalnym.

Natomiast K. Wentka, snując rozważania wokół jakości praktyk pedagogicznych, szczególnie rolę przypisuje właściwej współpracy nauczycieli akademickich z nauczycielami placówek edukacyjnych, w których studenci realizują praktyki. Uważa, że bardzo istotne jest „wdrażanie w Polsce Krajowych Ram Kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego, gdzie praktyki mają pełnić szczególne ważne funkcje na rzecz poprawy jakości kształcenia i wychowania nie zaniedbując także funkcji opiekuńczych” (2011, s. 24). Na różne uwarunkowania poprawy jakości praktyk pedagogicznych wskazuje także J. Grzesiak, który twierdzi, że „o wartości praktyk pedagogicznych w systemie edukacji nauczycieli nie tyle decyduje liczba godzin, ile korzyści wyniesione osobno przez

każdego studenta przede wszystkim dzięki wysokiemu poziomowi metodyczno-merytorycznym wszystkich bez wyjątku elementów występujących w sferze kształcenia praktycznego w szkole” (2012, s. 48).

O efektywności przebiegu praktyk w dużej mierze decydują przedstawione powyżej warunki i propozycje. Dużą rolę przypada współpracy placówki, w której prowadzona jest praktyka, i uczelni kierującej tam swojego studenta. Stworzenie wspólnej platformy wzajemnie przenikających się celów i zadań służyć będzie poprawie jakości praktyki zawodowej studentów. Do czynników decydujących o pomyślnym przebiegu praktyki leżących zarówno po stronie uczelni, jak i placówki oświatowej można zaliczyć: dobrze opracowany program, odpowiednio wybrane miejsce odbywania praktyk, kompetentnego, posiadającego bogatą osobowość nauczyciela-opiekuna, a także zaangażowanie i determinację samych studentów w procesie stawania się nauczycielem. Dobrze przygotowane i zorganizowane praktyki oparte na najnowszych doniesieniach naukowych i spełniające wszystkie wymogi formalne są szansą dla przyszłych wychowawców uzyskania pełnych kwalifikacji zawodowych i z czasem mistrzostwa w zawodzie nauczyciela. Praktykę pedagogiczną należy zatem rozumieć: 1) jako aktywny i twórczy kontakt studenta z konkretną rzeczywistością pedagogiczną; 2) jako podstawę budowania własnego, indywidualnego, niepowtarzalnego warsztatu działalności zawodowej; 3) jako bardzo ważny moment kreowania samoświadomości pedagogicznej kandydatów na nauczycieli; 4) jako przekonanie, że podstawą pomyślnego funkcjonowania w zawodzie jest innowacyjny i badawczy stosunek nauczyciela do zadań i funkcji zawodowych; 5) jako początek procesu stawania się nauczycielem (Jakóbski, 1994, s. 71, za: Wojciechowska, 2013, s. 135).

Warunki praktyk pedagogicznych wysokiej jakości

Dążąc do podniesienia jakości praktyk, warto wziąć pod uwagę sugestie nauczycieli-opiekunów praktyk, dotyczące konieczności modyfikacji programów praktyk pedagogicznych. Refleksje nauczycieli opiekunów są często przekazywane podczas hospitacji nauczyciela akademickiego – kierunkowego opiekuna praktyki w placówce. Uwagi nauczycieli-opiekunów praktyk odnoszą się najczęściej do następujących aspektów:

- praktyki powinny dać możliwość realizowania przez studentów nowatorskich rozwiązań, wypracowanych, omówionych w trakcie zajęć na uczelni;
- student podczas praktyk powinien mieć możliwość konsultacji przeprowadzonych przez nich z pedagogiem i psychologiem, logopedą pracującymi w szkole, przedszkolu;
- opiekunowie praktyk w placówkach uważają, że obecnie obowiązujący system kontrolowania i oceny studenta nie jest wystarczający;
- pedagodzy uważają, że szczególnie nacisk opiekun praktyk z ramienia szkoły powinien położyć na zapoznanie studenta z najnowszymi metodami nauczania, planowaniem pracy dydaktycznej oraz motywowaniem uczniów do nauki i rozwoju;
- nauczyciele-opiekunowie praktyk często w uwagach o praktyce wskazują na potrzebę częstszych konsultacji z koordynatorem praktyk z ramienia uczelni oraz sygnalizują potrzebę uczestniczenia w kursach i szkoleniach organizowanych przez uczelnię z zastosowania nowatorskich metod nauczania;

- nauczyciele uważają, że studenci najłabiej są przygotowani w sferze wychowawczej; sądzą, że w ocenie studenta powinno kłaść się nacisk nie tylko na poziom wiedzy teoretycznej, a przede wszystkim praktycznej oraz umiejętność nawiązywania dialogu z wychowankami (Sobieszczyk, 2013, s. 389).

Ponadto w pracy nad tworzeniem nowych strategii dobrych praktyk powinno się uwzględniać postulaty studentów zamieszczone w autorefleksjach po odbytej praktyce. Uwagi dotyczą różnorodnych aspektów. Studenci dostrzegają potrzebę zdobycia umiejętności w zakresie wspierania rozwoju ucznia zdolnego, nieprzystosowanego społecznie, o zaburzonym rozwoju oraz ucznia leworęcznego. Uważają, że najbardziej znaczącym kryterium oceny ich pracy na praktykach powinno być posiadanie umiejętności komunikacyjnych oraz tych z zakresu radzenia sobie z problemami wychowawczymi w grupie przedszkolnej czy klasie. Zapoznanie z nowoczesnymi formami i metodami pracy z uczniem uważają za najbardziej wartościowe dla podniesienia jakości praktyk. Brakuje im także zajęć z prawa oświatowego czy omówienia dokumentacji pracy szkoły (Sobieszczyk, 2013, s. 389).

Sądzymy, iż w celu poprawy realizacji praktyk przyszłych nauczycieli warto ponadto:

- organizować wykłady prowadzone przez ekspertów z zakresu najnowszych i alternatywnych form kształcenia (zdobyta w ten sposób wiedzę studenci będą mogli wykorzystać na praktykach);
- organizować wyjazdy studyjne do placówek kształcących metodami alternatywnymi (np. plan daltoński);
- uczelnia powinna zapewnić także studentom wzorcowe pracownie, w których mieliby np. dostęp do tablicy interaktywnej, aby uczyli się wykorzystywać te narzędzia podczas praktyk w przedszkolu/szkole;
- systematycznie organizować wspólne spotkania koordynatora praktyk oraz dyrektorów placówek wraz z nauczycielami-opiekunami przed rozpoczęciem praktyk;
- organizować warsztaty, sesje panelowe, przygotowujące pedagogów merytorycznie i metodycznie do pracy ze studentami;
- warto zadbać o stały kontakt uczelni z placówkami oświatowymi, gdyż tylko owocna współpraca może zapewnić jakość praktyk pedagogicznych, a to daje szansę na lepsze przygotowanie młodych ludzi do zawodu nauczyciela. Można np. organizować wspólne konferencje metodyczne, seminaria naukowe.

Zakończenie

Podsumowując nasze rozważania dotyczące roli praktyk pedagogicznych w przygotowaniu przyszłych nauczycieli, należy stwierdzić, że droga do osiągnięcia mistrzostwa w zawodzie wiedzy przez kilka etapów. Przez wszystkie w trakcie rozwoju zawodowego, który jest procesem trwającym przez całe życie, każdy nauczyciel powinien przejść i są one następujące:

- Etap wzorców metodycznych
- Etap krytycznej refleksji

- Etap samokontroli
- Etap twórczy (za: Drost, 2004, s. 81).

Okazuje się, że droga do profesjonalizmu w zawodzie jest dość długa, wymaga znacznego zaangażowania wszystkich podmiotów w tym procesie uczestniczących – zarówno kandydata do zawodu nauczycielskiego (później już nauczyciela) i jego nauczycieli akademickich, jak i nauczycieli-opiekunów praktyk pedagogicznych.

Na zakończenie posłużymy się myślą zawartą w wierszu Zbigniewa Herberta, która naszym zdaniem oddaje także sens organizowania dobrych praktyk pedagogicznych, tak by ich jakość stała się podstawą sukcesu przyszłej kadry nauczycielskiej. Brzmi następująco: „od form dobrych ku coraz lepszym aż na koniec z szarego kokona – wyfrunie motyl doskonałości” (Król Mrówek).

Bibliografia

- Czerepaniak-Walczak M. (2006). *Pedagogika emancypacyjna. Rozwój świadomości krytycznej człowieka*. Gdańsk: GWP.
- Drost M. (2004). Przygotowanie nauczycieli klas I-III do wyboru podręcznika. W: W. Leżańska, A. Tyl (red.), *Pytania o przyszłość kształcenia nauczycieli wczesnej edukacji*. Łódź: Wyższa Szkoła Informatyki.
- Gołębniak B. (red.) (2002). *Uczenie metodą projektów*. Warszawa: WSiP.
- Gołębniak B.D. (1998). *Zmiany edukacji nauczycieli. Wiedza – biegłość – refleksyjność*. Toruń-Poznań: Wyd. Edytor s.c.
- Grzegorzewska I. (2004). Psychologiczne aspekty kształcenia nauczycieli edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. W: W. Leżańska (red.), *Historyczne i współczesne konteksty kształcenia nauczycieli wczesnej edukacji*. Łódź: Wyższa Szkoła Informatyki.
- Grzesiak J. (2012). Uwarunkowania poprawy jakości praktyk pedagogicznych w kształceniu nauczycieli dzieci. W: M. Krzemiński, B. Moraczewska (red.), *Praktyki pedagogiczne ważnym ogniwem w procesie kształcenia nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej. Teoretyczne i praktyczne aspekty kształcenia nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej*. Włocławek: PWSZ we Włocławku.
- Jakóbowski J. (1994). Praktyki pedagogiczne w procesie kształcenia nauczycieli. W: R. Ossowski (red.), *System kształcenia i doskonalenia nauczycieli*. Bydgoszcz: WSP.
- Kopczyńska I. (2008). Refleksyjność w procesie kształcenia. Możliwe rekonstrukcje. W: E. Filipiak (red.), *Rozwijanie zdolności uczenia się. Wybrane konteksty i problemy*. Bydgoszcz: Wyd. UKW.
- Kuźma J. (2002). Refleksyjna i innowacyjna rola praktyk w kształceniu nauczycieli. W: J. Kuźma, R. Wroński (red.), *Kształcenie praktyczne przyszłych nauczycieli nowoczesnej szkoły*. Kraków: Wyd. Naukowe AP.
- Kwiatkowska H. (1997). *Edukacja nauczycieli. Kontekst – kategorie – praktyki*. Warszawa: PWN.
- Kwiatkowska H. (2008). *Pedeutologia*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Leppert R. (1998). Nauczyciel jako adaptacyjny technik, refleksyjny praktyk, transformatywny intelektualista. W: W. Prokopiuk (red.), *Rozwój nauczyciela w okresie transformacji*. Białystok: Trans Humana.
- Łobocki M. (1998). *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Milerski B., Śliwowski B. (2000). *Pedagogika. Leksykon PWN*. Warszawa: PWN.
- Pawelski L., Urbanek B. (2014). *Szkoła w oczekiwaniach*. Szczecinek: PSNT.

- Pearson A.T. (1995). *Nauczyciel. Teoria i praktyka w kształceniu nauczycieli*. Warszawa: WSiP.
- Sobieszczyk M. (2013). Jakość praktyk pedagogicznych – diagnoza, modele i strategie rozwoju. W: J. Grzesiak (red.), *Ewaluacja i innowacje w edukacji. Ewaluacja poprawy jakości kształcenia*. Kalisz-Konin: UAM, PWSZ.
- Wenta K. (2011). Współdziałanie nauczycieli akademickich z nauczycielami szkół, w których studenci odbywają praktyki pedagogiczne. W: J. Grzesiak, P.A. Trzos (red.), *Profesjonalne praktyki – profesjonalni nauczyciele. Wyznaczniki ewaluacji jakości praktyk pedagogicznych*. Konin: PWSZ.
- Wojciechowska K. (2013). Dobre praktyki pedagogiczne przyszłych nauczycieli edukacji przedszkolnej. W: M. Krzemiński (red.), *Praktyki pedagogiczne ważnym ogniwem w procesie kształcenia nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej. Psychologiczne i pedagogiczne uwarunkowania skuteczności praktyk zawodowych*. Włocławek: PWSZ we Włocławku.
- Żuchelkowska K. (2012). Praktyki pedagogiczne i ich rola w kształceniu kandydatów na nauczycieli edukacji elementarnej. W: M. Krzemiński, B. Moraczewska (red.), *Praktyki pedagogiczne ważnym ogniwem w procesie kształcenia nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej. Teoretyczne i praktyczne aspekty kształcenia nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej*. Włocławek: PWSZ we Włocławku.

Summary

Teaching practice as a means to achieve mastery of the craft of teaching

The article is an attempt to present the way of achieving mastery of the teaching craft. One of its elements is the implementation of teaching practices for students of early childhood and preschool education. It is the practice that gives students a chance to participate in various educational situations in school and kindergarten. Furthermore, the authors attempt to indicate the role of an academic teacher and a teacher – internship supervisor in an institution. The article also presents a reader with the solution examples related to the organization of the practises for students.

Keywords: early childhood education, teaching practice, a professional teacher, practice programme, pedagogical mastery